

Nyelvi statisztikai vizsgálatok*

IV. A feltételes módú igealakok történetéhez

1. Abból az általánosan ismert tényből kiindulva, hogy régebbi írott nyelvünkben — mind az irodalmi, mind az irodalmon kívüli írásbeliség nyelvében — a feltételes módú igealakok gyakrabban fordulnak elő, mint ma, és elfogadva azt a feltevést, hogy ez a gyakori használat a latin hatásának tulajdonítható, 1954—1955-ben elkezdtem gyűjteni levéltári forrásaimból a feltételes módú igealakokat. Céлом az volt, hogy a rendelkezésemre álló irodalmon kívüli emlékekben a *t e l j e s* anyag alapján vizsgáljam meg ezeknek az igealakoknak a használatát. Más természetű munkáim miatt félretettem tekintélyes mennyiségű céduláimat. Most vettem újra kézbe őket. Akkor teljes levéltári gyűjtésemet kicéduláztam, most csak annak a 400 íratnak az adatait vettem elő, amelynek alapján az *i*-zést és a fentebb tárgyalt jelenségeket vizsgáltam.

A hagyományos szemléletnek megfelelően feltételes módú igealakoknak tekintem az *adott volna, kért volna* stb. típusú alakokat is (vö. ANTAL LÁSZLÓ: MNy. LVII, 273—9; PAPP ISTVÁN: MNy. LVIII, 166—73), és mint egyéb tárgyú statisztikai vizsgálódásaimban, ebben is *t e l j e s* adatgyűjtést végeztem: minden feltételes módú igealakot számba vettem. — Az igealakokra vonatkozó jelzések a következők: I. jelen idejű alak; II. múlt idejű alak; A. alanyi ragozású alak; B. tárgyas ragozású alak; 1. egyes szám első személy; 2. egyes szám második személy; 3. egyes szám harmadik személy; 4. többes szám első személy; 5. többes szám második személy; 6. többes szám harmadik személy; a. (az I.A.1. és az I.A.3. mellett) az *ikes* ragozás megfelelő alakjára, illetőleg (az I.B.1. mellett) a második személyű tárgyra utal.

3. Az adatok számbavétele.

I. Jelen idejű alakok

A. Alanyi ragozás

Egyes szám

1. *s z e m é l y* (iktelen ragozás): *adnék, kérnék* típus: 32 íratban 41 adat; *-nék*: 23 íratban 32 adat, *-ník*: 9 íratban 9 adat. (Mély hangú *tő* után *-nák* nem fordul elő.) — A formáns mássalhangzós *tő*höz csatlakozik 30 adatban, kötőhangzós *tő*höz 7 adatban, magánhangzós *tő*höz 4 adatban.

* A dolgozat első része megjelent: Magyar Nyelvjárások X, 7—36.

2. Az adatok statisztikája táblázatokban

1. táblázat: az iratok csoportosítása

Az adatok száma iratonként	Hány iratban?	Hány adat?	Csoportonként
∅ adat	123 (30,75%)	∅ (∅)	Adat: 492 (38,0808%) Irat: 328 (82,00%)
1 adat	73 (18,25%)	73 (5,6502%)	
2 adat	49 (12,25%)	98 (7,5853%)	
3 adat	35 (8,75%)	105 (8,1270%)	
4 adat	24 (6,00%)	96 (7,4304%)	
5 adat	24 (6,00%)	120 (9,2880%)	
6 adat	20 (5,00%)	120 (9,2880%)	Adat: 387 (29,8458%) Irat: 50 (12,50%)
7 adat	4 (1,00%)	28 (2,1672%)	
8 adat	11 (2,75%)	88 (6,8112%)	
9 adat	5 (1,25%)	45 (3,4830%)	
10 adat	4 (1,00%)	40 (3,0960%)	
11 adat	6 (1,50%)	66 (5,1084%)	
12 adat	3 (0,75%)	36 (2,7864%)	Adat: 182 (14,0868%) Irat: 13 (3,25%)
13 adat	3 (0,75%)	39 (3,0186%)	
14 adat	2 (0,50%)	28 (2,1672%)	
15 adat	2 (0,50%)	30 (2,3220%)	
16 adat	2 (0,50%)	32 (2,4768%)	
17 adat	1 (0,25%)	17 (1,3158%)	
18 adat	3 (0,75%)	54 (4,1796%)	Adat: 231 (17,8794%) Irat: 9 (2,25%)
21 adat	1 (0,25%)	21 (1,6254%)	
22 adat	1 (0,25%)	22 (1,7028%)	
24 adat	2 (0,50%)	48 (3,7152%)	
39 adat	1 (0,25%)	39 (3,0186%)	
47 adat	1 (0,25%)	47 (3,6378%)	
Összesen	400 (100,00%)	1292 (100,0000%)	

2. táblázat: a paradigma egyes alakjainak megterhelése

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	Össze- sen
I.A.1.								1			2		4	1		6	1	5	6	2	3	10		41
1a.															1	1		2		1	1	1	2	9
2.														2										2
3.	7	12	3	5	6	8	6	8	10	4	9	1	17	10	6	24	7	26	25	30	17	11	14	266
3a.	1			2	6			1	3	1	4	1	2	2	1	5		5	10	9	5	6	9	73
4.	1		1		2					1		5	3	2		2		5	3	2	1	3		31
5.																								∅
6.	1	3		2	5	3		1	3	1	2	2	2	1	4	3		8	6	6	5	9	4	71
I.B.1.			2					5	1	1	1		2	1	4	15	2	3	13	6	11	11	9	87
1a.																	1							1
2.																			2					2
3.	4	9	3	2		3	6	2	4	8	5	6	11	1	3	12	2	14	21	20	23	19	10	188
4.	2	1								1	1	2	5	5	4	1	1	6	3	4	11	5	5	57
5.								1																1
6.		6			9	3	1		1	2	1		4	3	3	3	3	9	8	5	5	11	6	83
II.A.1.														5	2	2	1	1	7	1	3	2	1	25
2.																								∅
3.	8	4	13	3		18	2		2	2	9	6	10	2	6	7	5	14	7	6	12	6	6	148
4.	4	1	1	3				2				2	1	1	1			6	3	1			1	27
5.																								∅
6.	1	1	4		1		1		1	3	2	5			3	1	2	2	3		1	1	2	34
II.B.1.	3		3					1	1					2	1	3	1	2	2				1	20
1a.																								∅
2.													1											1
3.		1	11	4		7	1	3	3	3	3	1	3	2	3	2	2	8	2		5	2	3	69
4.	8		1									1						2		1	1			14
5.								1																1
6.	7	1	6	1		4		6	1	1		4	1		3	1		2	1		1	1	1	41
Ösz- szesen	47	39	48	22	21	54	17	32	30	28	39	36	66	40	45	88	28	120	120	96	105	98	73	1292

(A 4—7. lapon levő táblázatok a 3. lapon a 3. pont elé tartoznak. A 3. lap utolsó bekezdésének folytatása a 7. lapon következik.)

3. táblázat

	Jelen idejű alakok	Múlt idejű alakok	Összesen
Alanyi ragozás	493	234	727
Tárgyas ragozás	419	146	565
Összesen	912	380	1292

4. táblázat

		Alanyi ragozás		Tárgyas ragozás		Összesen
		Jelen idő	Múlt idő	Jelen idő	Múlt idő	
Egyes szám	1. sz.	50	25	88	20	183
	2. sz.	2	∅	2	1	5
	3. sz.	339	148	188	69	744
Többes szám	1. sz.	31	27	57	14	129
	2. sz.	∅	∅	1	1	2
	3. sz.	71	34	83	41	229
Összesen		493	234	419	146	1292

5. táblázat

	Egyes számú alakok						Többes számú alakok						Összesen
	Jelen idő			Múlt idő			Jelen idő			Múlt idő			
	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	
Alanyi ragozás	50	2	339	25	∅	148	31	∅	71	27	∅	34	727
Tárgyas ragozás	88	2	188	20	1	69	57	1	83	14	1	41	565
Összesen	138	4	527	45	1	217	88	1	154	41	1	75	1292

6. táblázat

	Alanyi ragozás						Tárgyas ragozás						Össze- sen
	Jelen idő			Múlt idő			Jelen idő			Múlt idő			
	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	
Egyes szám	50	2	339	25	∅	148	88	2	188	20	1	69	932
Többes szám	31	∅	71	27	∅	34	57	1	83	14	1	41	360
Összesen	81	2	410	52	∅	182	145	3	271	34	2	110	1292

7. táblázat

	Alanyi ragozás						Tárgyas ragozás						Össze- sen
	Egyes szám			Többes szám			Egyes szám			Többes szám			
	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	
Jelen idő	50	2	339	31	∅	71	88	2	188	57	1	83	912
Múlt idő	25	∅	148	27	∅	34	20	1	69	14	1	41	380
Összesen	75	2	487	58	∅	105	108	3	257	71	2	124	1292

8. táblázat

	Alanyi ragozás				Tárgyas ragozás				Össze- sen
	Jelen idő		Múlt idő		Jelen idő		Múlt idő		
	Egyes szám	Többes szám	Egyes szám	Többes szám	Egyes szám	Többes szám	Egyes szám	Többes szám	
1. személy	50	31	25	27	88	57	20	14	312
2. személy	2	∅	∅	∅	2	1	1	1	7
3. személy	339	71	148	34	188	83	69	41	973
Összesen	391	102	173	61	278	141	90	56	1292

1. személy (ikes ragozás): *távoznám, cselekedném* típus: 9 iratban 9 adat; *-nám*: 2 iratban 2 adat, *-ném*: 5 iratban 5 adat, *-ním*: 2 iratban 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 9 adatban.

2. személy: *adnál, kérnél* típus: 1 iratban 2 adat; *-nál*: 1 iratban 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

3. személy (iktelen ragozás): *adna, kérne* típus: 128 iratban 266 adat; *-na*: 53 iratban 73 adat, *-ne*: 40 iratban 66 adat, *-na ~ne*: 35 iratban 126 adat.

—A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 170 adatban, kötőhangzós tőhöz 40 adatban, magánhangzós tőhöz 56 adatban.

3. s z e m é l y (ikes ragozás): *távoznék, cselekednék* típus: 58 iratban 73 adat; *-nék*: 50 iratban 63 adat, *-nék ~-ne* [!]: 1 iratban 3 (2+1) adat, *-néjék*: 3 iratban 3 adat, *-nijék*: 1 iratban 1 adat, *-ník*: 3 iratban 3 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 68 adatban, kötőhangzós tőhöz 4 adatban, mássalhangzós tőhöz 1 adatban.

Többes szám

1. s z e m é l y : *adnánk, kérnénk* típus: 24 iratban 31 adat; *-nánk*: 10 iratban 10 adat, *-nénk*: 8 iratban 11 adat, *-nánk ~-nénk*: 2 iratban 4 adat, *-nínk*: 4 iratban 6 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 24 adatban, kötőhangzós tőhöz 4 adatban, magánhangzós tőhöz 3 adatban.

2. s z e m é l y : *adnátok, kérnétek* típus: nincs rá adat.

3. s z e m é l y : *adnának, kérnének* típus: 50 iratban 71 adat; *-nának*: 27 iratban 31 adat, *-nének*: 8 iratban 8 adat, *-nának ~-nének*: 7 iratban 18 adat, *-nínék*: 4 iratban 4 adat, *-nának ~-nínék*: 4 iratban 10 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 54 adatban, kötőhangzós tőhöz 5 adatban, magánhangzós tőhöz 12 adatban.

B. Tárgyas ragozás

Egyes szám

1. s z e m é l y : *adnám, kérném* típus: 60 iratban 87 adat; *-nám*: 45 iratban 64 adat, *-ném*: 10 iratban 12 adat, *-nám ~-ném*: 4 iratban 10 adat, *-ním*: 1 iratban 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 58 adatban, kötőhangzós tőhöz 25 adatban, magánhangzós tőhöz 4 adatban.

1. s z e m é l y (második személyű tárgy): *adnálak, kérnélek* típus: 1 iratban 1 adat; *-nálak*: 1 iratban 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

2. s z e m é l y : *adnád, kérnéd* típus: 1 iratban 2 adat; *-néd*: 1 iratban 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, magánhangzós tőhöz 1 adatban.

3. s z e m é l y : *adná, kérné* típus: 107 iratban 188 adat; *-ná*: 58 iratban 89 adat, *-né*: 17 iratban 18 adat, *-ní*: 1 iratban 1 adat, *-nájá*: 5 iratban 8 adat, *-néjé*: 2 iratban 4 adat, *-néji*: 1 iratban 1 adat, *-ná ~-né*: 17 iratban 49 adat, *-ná ~-néjé*: 1 iratban 2 adat, *-ná ~-nájá*: 3 iratban 8 adat, *-né ~-néjé*: 1 iratban 2 adat, *-nájá ~-néjé*: 1 iratban 6 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 115 adatban, kötőhangzós tőhöz 56 adatban, magánhangzós tőhöz 17 adatban.

Többes szám

1. személy: *adnók, kérnők* típus: 37 iratban 57 adat; *-nók*: 14 iratban 20 adat, *-núk*: 1 iratban 1 adat, *-nók ~-núk*: 1 iratban 2 adat, *-nök*: 2 iratban 2 adat, *-nök ~-nök*: 1 iratban 2 adat, *-nök ~-núk*: 1 iratban 3 adat, *-nájúk*: 1 iratban 1 adat, *-nójók*: 1 iratban 1 adat, *-nójúk*: 2 iratban 5 adat, *-nójók ~-nőjők*: 1 iratban 4 adat; *-nánk*: 4 iratban 6 adat, *-nénk*: 2 iratban 2 adat, *-nánk ~-nénk*: 1 iratban 2 adat, *-nínk*: 3 iratban 3 adat, *-nánk ~-nínk*: 1 iratban 2 adat, *-nűnk*: 1 iratban 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 38 adatban, kötőhangzós tőhöz 16 adatban, magánhangzós tőhöz 3 adatban.

2. személy: *adnátok, kérnétek* típus: 1 iratban 1 adat; *-nátok*: 1 iratban 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

3. személy: *adnák, kérnék* típus: 55 iratban 83 adat, *-nák*: 27 iratban 40 adat, *-nék*: 17 iratban 20 adat, *-nák ~-nék*: 3 iratban 12 adat, *-náják*: 3 iratban 3 adat, *-nák ~-náják*: 1 iratban 2 adat, *-néjük*: 2 iratban 2 adat, *-nék ~-néjük*: 1 iratban 2 adat, *-nijek*: 1 iratban 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 57 adatban, kötőhangzós tőhöz 19 adatban, magánhangzós tőhöz 7 adatban.

II. Múlt idejű alakok

A. Alanyi ragozás

Egyes szám

1. személy: *adtam volna, kértem volna* típus: 17 iratban 25 adat.
2. személy: *adtál volna, kértél volna* típus: nincs rá adat.
3. személy: *adott volna, kért volna* típus: 70 iratban 148 adat.

Többes szám

1. személy: *adtunk volna, kértünk volna* típus: 19 iratban 27 adat.
2. személy: *adtatok volna, kértetek volna* típus: nincs rá adat.
3. személy: *adtak volna, kérték volna* típus: 26 iratban 34 adat.

B. Tárgyas ragozás

Egyes szám

1. személy: *adtam volna, kértem volna* típus: 15 iratban 20 adat.
1. személy (második személyű tárgy): *adtalak volna, kértelek volna* típus: nincs rá adat.
2. személy: *adtad volna, kérted volna* típus: 1 iratban 1 adat.
3. személy: *adta volna, kérte volna* típus: 40 iratban 69 adat.

Többes szám

1. személy: *adtuk volna, kértük volna* típus: 6 iratban 14 adat.
2. személy: *adtátok volna, kértétek volna* típus: 1 iratban 1 adat.
3. személy: *adták volna, kérték volna* típus: 18 iratban 41 adat.

Az ismert formulával kiszámított átlagszámok a következők:

I. Az egészre vonatkoztatva: 32 iratban 53 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 9 (=37,50%) alak: I.A.3.; I.A.3a.; I.A.6.; I.B.1.; I.B.3.; I.B.4.; I.B.6.; II.A.3.; II.B.3.

II. Átlagszámok különböző kategóriákra vonatkoztatva:

1. Jelen idejű alakok: 40 iratban 65 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 6 (=42,86%) alak: I.A.3.; I.A.3a.; I.A.6.; I.B.1.; I.B.3.; I.B.6.

2. Múlt idejű alakok: 21 iratban 38 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 2 (=20%) alak: II.A.3.; II.B.3.

3. Alanyi ragozás: 39 iratban 66 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 4 (=36,36%) alak: I.A.3.; I.A.3a.; I.A.6.; II.A.3.

4. Tárgyas ragozás: 26 iratban 43 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 5 (=38,46%) alak: I.B.1.; I.B.3.; I.B.4.; I.B.6.; II.B.3.

5. Egyes szám: 41 iratban 66 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 5 (=35,71%) alak: I.A.3.; I.A.3a.; I.B.1.; I.B.3.; II.A.3.

6. Többes szám: 23 iratban 36 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 4 (=40%) alak: I.A.6.; I.B.4.; I.B.6.; II.B.3.

7. 1. személy: 22 iratban 31 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 4 (=40%) alak: I.A.1.; I.A.4.; I.B.1.; I.B.4.

8. 2. személy: 1 iratban 1 adat.

9. 3. személy: 61 iratban 108 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 3 (=33,33%) alak: I.A.3.; I.B.3.; II.A.3.

4 A feltételes módú alakban előforduló igék.

A következőkben szótárszerűen bemutatom azt az 1292 adatot, amely az eddigi statisztikai vizsgálatok alapja volt. — A címszó mindig *igekötő nélküli* alak. Magában a szócikkben az adatokat a következőképpen rendeztem el: először bemutatom az *igekötő nélküli* alakokat (ide sorolom azokat az *igéket* is, amelyek nem a hat, úgynevezett ősi *igekötővel*: *meg-, el-, ki-, be-, le-, fél-,* hanem más *igekötőszerű* határozószóval együtt fordulnak elő), majd az említett hat *igekötővel* kapcsolatos formákat.¹ — Forrásjelzésül *sorszámokat* használok: ezek a számok az adatokat tartalmazó iratokra utalnak, s jelzik az iratok keltezési helyét is. Az *igéalakok* azonosítására utaló jeleket lásd fentebb, a 3. lapon.

¹ Az *igekötők* betűrendi helyén nem utalok az alapigére. Nyomdatechnikai okokból a mellékleles *y, w* stb. helyett a megfelelő melléklejel nélküli betű áll.

A, Á

ad: 43 iratban 52 adat: I.A.1. *Adnyk* (1561: 191.); I.A.3. *adna* (1596: 62., 1584: 117.); I.A.6. *adnanak* (1576: 297.); I.B.3. *adna* (1586: 288., é. n.: 343.); I.B.6. *adnak* (1569: 286.); II.A.1 *Attam volna* (1550: 88.); II.A.3. *adot volna* (1585: 12.); *adot uolna* (1574: 157.); II.A.6. *Attanak volna* (1570: 38.); *Attanak volna* (1570: 39.); *attanak volna* (1581: 205.); *attak wolnj* [!] (1574: 385.); II.B.1. *attam Volna* (1574: 53.); II.B.3. *Atta volna* (1576: 253. 2×); *atta volna* (1576: 297., 1585: 307.); *atta uolna* (1567: 367. 2×); II.B.6. *attak volna* (1576: 297.). 22 adat. — I.B.1. *el adnamis* (1570: 107.). 1 adat. — I.B.4. *ky adnank* [!] (1577: 81.); II.B.3. *ki atta volna* (1570: 93.); II.B.4. *kys attok volna 'ki is. . .'* (1580: 4.). 3 adat. — I.B.1. *meg adnam* (1558: 60.); *meg nem Adnam* (1563: 76.); *meg adnam* (1573: 137.); *meg Nem adnam* (1575: 278.); *megh adnam* (1586: 288.); *megh Nem adnam* (1595: 293.); *meg nē adnā* (1573: 339., 1574: 340.); *megj nem adnam* (1589: 371.); I.B.3. *meg nem adna* (1579: 46.); *Megh Nem adnays* (1563: 231.); *Megh Nem Adna* (1564: 243.); *Megh Adna* (1564: 243.); *adna megh* (1571: 244.); *megh adna* (1576: 252.); *meg nem Adna* (1576: 253.); *Meg Nem adnaya* (1568: 275.); *Megh Nem adna* (1562: 276.); I.B.4. *Meg Nem adnok* (1585: 341.); I.B.6. *Meg Nem adnak* (1572: 78.); *meg nē adnak* (1597: 170.); *megj Nem Adnak* (1577: 181.); *megh nē adnak* (1576: 239.); *Meg Nē adnayak* (1568: 275.); *meg nē adnak* (1592: 334.); *Meg Nem adnak* (1585: 341.). 26 adat. — Jelen idejű alak 35. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 35 adatban.

adat: 2 iratban 3 adat. I.B.1. *megh adatnam* (1585: 12. 2×); I.B.3. *Adatna Megh* (1562: 276.). — Jelen idejű alak 3. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

adathat: 1 iratban 1 adat. I.B.4.

megh adathatnank [!] (1585. 12.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

adhat: 10 iratban 10 adat. I.B.1. *athathnam* (1563: 76.); *adhattnam* (1595: 293.); I.B.4. *adhatnok* (1584: 166.). 3 adat. — II.B.3. *el nem adhatta volna* (1573: 235.); *el nē atthata volna* (1568: 285.). 2 dat. — I.B.1. *megy nem adhatnā* (1549: 25.); I.B.3. *megh nem Adhatna* (1592: 362.); I.B.4. *megy nem adhatnok* (1549: 24.); I.B.6. *megh adhatnāk* (1585: 12.); *Meg Ne adhathnak* (1572: 78.). 5 adat. — Jelen idejű alak 8 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 8 adatban.

akar: 42 iratban 58 adat. I.A.1. *akarne*k (1594: 141.); *Akarnyk* (1587: 207.); I.A.3. *akarna* (1585: 6.; 1587: 66.; 1589: 84.); *Akarna* (1577: 181.); *akarna* (1576: 252.); I.A.4. *Akarnank* (1568: 275.); I.A.6. *Akarnanak* (1550: 88.); *akarnāakis* (1599: 344.); I.B.1. *akarnā* (1549: 25.); *Akarnam* (1587: 207. 2×); *akarnam* (1586: 219., 1570: 229., 1596: 322.); *akarnā* (1592: 333., 1574: 340., 1599: 357.); I.B.3. *akarna* (1580: 4.); *akarnais* (1587: 13.); *akarna* (1587: 66.); *akarnais* (1587: 67.); *akarna* (1595: 127., 1576: 128.); *akarnaya* (1576: 128.); *akarna* (1592: 212, 1580: 238., 1573: 271., 1554: 274.); *Akarna* (1577: 280. 2×); *akarna* (1588: 289., 1596: 337. 2×; 1573: 339., 1598: 381., 1593: 398.); I.B.4. *akarnwk* (1549: 24.); *akarnok* (1560: 61., 1570: 228.); *Akarnok* (1568: 285.); *akarnank* [!] (1595: 292.); *Akarnank* [!] (1590: 309.); *akarnok* (1585: 341.); I.B.6. *akarnak* (1596: 8., 1587: 66. 2×); *Akarnak* (1577: 181.); *akarnak* (1573: 271. 2×); *akarnank* [!] (1595: 292.); *akarnak* (1592: 333. 2×; 1575: 342., 1599: 344., 1591: 397.); II.B.3. *akarta Volna* (1584: 99.). — Jelen idejű alak 57 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 57 adatban.

akaszt: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *fel nem akasztottak Volna* (1572: 50.).

áll: 38 iratban 41 adat. I.A.3. [*ál*]-*lana* (1588: 208.); *allana* (1576: 239.); I.A.6. *allananak* (1591: 111.). 3 adat. — II.A.1. *Allottam* volna *be* (1576: 198.). 1 adat. — I.A.1. *megh* nem *allanek* (1586: 232.); I.A.3. *megh* nem *Allana* (1582: 258.); I.B.1. *meg* nem *Allanam* (1583: 206.); *meg* Nem *Allanam* (1587: 207. 2×); *megh* nem *alananam* (1586: 219.); *Meg* Nem *allanam* (1586: 220.); *megh* nem *allanam* (1587: 324.); I.B.3. *meg* *allana* (1580: 4.); *megh* nem *allana* (uo., 1568: 37); *meg* Nem *allana* (1576: 128.); *Megh* nem *allana* (1594: 132.); *megh* nem *allana* (1597: 142.); *meg* nem *allana* (1573: 143., 1560: 153.); *megh* nē *Allana* (1577: 165.); *meg* nem *allana* (1581: 183.); *megh* nem *allana* (1597: 187.); *megh* nē *Allona* [!] (1597: 188.); *meg* nem *allana* (1575: 195., 1575: 196.); *megj* Nem *Allana* (1578: 201.); *megh* nē *Allana* (1590: 230.); *meg* Nem *alana* (1577: 280.); *megh* nem *allana* (1586: 305.); *megh* Nem *Allana* (1591: 310.); *meg* Nem *allana* (1581: 325.); *megh* nem *allana* (1560: 328.); *Megh* Nem *allana* (uo.); I.B.4. *megh* nem *allanok* (1591: 266.); *megh* Nem *allanank* [!] (1590: 309.); *megh* nem *allanok* (1587: 323.); *meg* nē *allanok* (1581: 332); I.B.6. *megh* *Alanak* (1563: 34.); *Meg* Nem *allanak* (1583: 36.); *meg* *allanak* (1576: 197.). 37 adat. — Jelen idejű alak 40 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 40 adatban.

álland: iratban 1 adat. I.B.4. *meg* nem *Allandanok* (1562:). 87. — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

B

bán: 3 iratban 3 adat. I.B.1. *Bannā* (1550: 88.); *bannā* (1562: 158.); *bannam* (1567: 367.). — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

bánt: 6 iratban 7 adat. I.B.1. *ban-tanam* (1573: 134., 1574: 179., 1576: 189.). 3 adat. — I.B.1. *megi* *banthanam*

(1595: 127.); *megh* nem *bantanam* (1575: 370.); I.B.3. *meg* *bantana* (1596: 337.); II.B.1. *megi* *banthotam* *volna* (1595: 127.). 4 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 6 adatban.

becsül: 4 iratban 4 adat. II.B.6. *böchwlttek* *volna* (1556: 119.). 1 adat. — I.A.4. *megi* *böchiülenenk* (1596: 360.); I.B.6. *megh* nem *bochyolenek* (1573: 176.); *meg* *Bechyeolnek* (1576: 253.). 3 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz 2 adatban.

becsültet: 2 iratban 2 adat. I.B.1. *Megh* Nem *Bechwltethnem* (1593: 291.); II.B.3. *megh* *Beochwlthetthe* *volna* (1562: 276.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

becsültethet: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *becheólttethetnemek* (1589: 84.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

beszél: 2 iratban 2 adat. I.A.1. *Bezellenek* (1599: 357.); I.A.4. *beszelenk* (1596: 322.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz szintén 1 adatban.

beszélhet: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *bezelhetnek* (1599: 357.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

bír: 14 iratban 20 adat. I.A.1. *byrnek* (1577: 165.); I.A.6. *birnanak* (1584: 260.); I.B.3. *birna* (1576: 252.); I.B.6. *Byrnak* (1562: 276.); *birnak* (1599: 344. 2×); *byrnak* (uo. 2×); II.A.3. *bírt volna* (1567: 145.); *bírt uolna* (1567: 146.); *bírt volna* (1575: 195.); *byrth* *Volna* (1583: 236.); *byrt volna* (1586: 395.); II.B.3. *birta uolnais* (1594: 14.); *Birta* *volna* (1568: 353.); II.B.6. *birtak volna* (1576: 297.); *Birtak* *volna* (1568: 353. 3×; 1574: 385.). — Jelen idejű alak 8 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 8 adatban.

birattatik: 1 iratban 2 adat. II.A.3. *birattatot volna* (1575: 195. 2×).

birhat: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *byrathnamis* (1594: 268.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

bíz: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Bizta Volna* (1576: 253.).

bizonyít: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Meg bizonythot volna* (1584: 83.).

bizonyíthat: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Megh Byzonythatna* (1564: 243.); I.B.4. *megys Byzonithatoyuk* [!] (1579: 58.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

bocsát: 8 iratban 9 adat. I.B.4. *bochyatanok* (1580: 238.); I.B.6. *bochatanak* (1585: 7.); *Bochyatnayak* (1563: 34.); *Bochyathnak* (1585: 262.); *Bochatnak* (1572: 393.); II.A.3. *Bochyatott volna* (1576: 253.). 6 adat. — I.B.4. *Bochyathanoywk el* (1557: 319.); *El Bochyathanoywk* (uo.). 2 adat. — I.B.3. *meg nem bochiatna* (1584: 261.). 1 adat. — Jelen idejű alak 8 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban, kötőhangzós tőhöz 4 adatban.

bocsáttatik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Bochatthathoth volna ky* (1568: 312.).

bont: 16 iratban 19 adat. I.B.1. *fel Bonthanā* (1576: 128.); *fel Bonthanam* (1587: 207.); *fel bontanā* (1599: 217.); *fel bontanam* (1570: 229.); I.B.3. *fel bonthanaya* (1552: 29.); *fel bonthana* (1570: 40.); *fel bontanaya* (1569: 77. 2×); *fell Bontanaya* (uo.); *fel bontana* (1554: 102.); *fel Bonthana* (1576: 128.); *fel bontana* (1577: 165., 1581: 183., 1575: 195.); *fel bonthana* (1590: 230.); *fel Bonthana* (1560: 328.); I.B.4. *fel Bonthanaywk* [!] (1567: 105.); *fel bontanok* (1570: 228.); *fel bontanank* [!] (1590: 309.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 19 adatban.

bontakozik: 1 iratban 1 adat. I.A.4. *ky bontagoznankis* [!] (1577: 182.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

büntet: 2 iratban 3 adat. I.B.3. *megi Buntetne* (1595: 127.); II.B.6. *bwntettek volna megh* (1572: 50.); *megh bwntettek volna* (uo.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

CS

csal: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *meg chyalnayak* (1562: 87.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

cselekedhetik: 2 iratban 3 adat. II.A.1. *chielekedhettem volna* (1598: 381.); II. B.6. *chyelekedhettek volna* (1579: 58.). 2 adat. — II.B.6. *megh chyelekedhettek volna* (1579: 58.). 1 adat.

cselekedik: 10 iratban 12 adat. I.A.1a. *chelekednem* (1550: 88., 1599: 270., 1581: 331.); I.A.3a. *chyelekeodneyek* (1565: 104.); I.A.6. *czelekednerek* (1591: 111.); II.A.1. *chelekettem volna* (1550: 88.); II.A.4. *chelekettonk uolna* (1592: 211. 2×); II.B.4. *chelekettk volna* (1597: 58.). 9 adat. — I.B.3. *Meg chelekedne* (1573: 318.); I.B.4. *meg nē czielekednzik* (1593: 335.); II.B.1. *megh chielekettem volna* (1598: 381.). 3 adat. — Jelen idejű alak 7 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 7 adatban.

cseperedik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *cyoporodnek* (1573: 178.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

csinál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Czinalta volna* (1574: 385.).

csináltat: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *chináltatnék* (1577: 367.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

D

deficiál: 1 iratban 1 adat. I.A.4. *deficialnank* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

differál: 1 iratban 1 adat. II.B.6.: *differaltak volna* (1576: 253.).

egzekváltat: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *exequaltatta volna* (1576: 252.).

egyenesedhetik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *megh* nem *egienesedhetnek* (1597: 216.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

egyenesedik: 3 iratban 3 adat. I.A.3a. *meg* nem *Egenesednek* (1576: 197.); *Megy Egenesednek* (1573: 251.); I.A.4. *megh Egyenessednenk* (1576: 128.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

egyenesít: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *el Egenesetnĕk* (1554: 102.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

él: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *elth volna* (1583: 236.).

elĕgedik: 1 iratban 1 adat. II.A.4. *elegettwnk volna* (1579: 58.).

elĕgít: 7 iratban 7 adat. I.B.6. *Eli-gitenek* (1570: 41.); *elygitenek* (1570: 42.); *elygitenyek* (1570: 43.). 3 adat. — II.B.3. *ki Elegiteotte volna* (1570: 93.). 1 adat. — I.A.3. *Elygythne Megh* (1562: 276.); I.B.4. *Megh elegeytenyk* (1573: 366.); I.B.6. *Meg Nem elegetenek* (1585: 341.). 3 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz 5 adatban.

elĕgíthet: 2 iratban 2 adat. I.B.6. *elygíthetneyek* (1570: 42.); *eligíthetneyek* (1570: 43.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

emanáltatik: 1 iratban 1 adat. II.A.6. *emanaltattanak Volna* (1599: 344.).

emendál: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *meg Emendalnok* (1580: 4.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

emlékezhetik: 1 iratban 1 adat. I.A.4. *emlékezhetnenk* (1579: 58.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

emlékeztet: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *Emlekeztethne* (1571: 244.). — A for-

máns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

enged: 5 iratban 7 adat. I.A.3. *Engedne* (1546: 92.); I.A.4. *engednenk* (1595: 292.); I.B.1. *Engednĕ* (1576: 96.); I.B.3. *Engedneye* (1546: 92.); I.B.4. *engednĕk* [!] (1595: 292.); I.B.6. *Engednek* (1566: 135.). 6 adat. — I.B.4. *megh Engednynk* [!] (1566: 71.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 7 adatban.

ĕpít: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *megh Epyteneye* (1569: 77.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

ĕpül: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *E-pwlth volna* (1593: 291.).

ĕr: 4 iratban 4 adat. I.A.3. *erne* (1565: 70.); I.B.3. *Ernye* (1573: 251.). 2 adat. II.B.3. *el erte volna* (1584: 83.). 1 adat. — II.A.3. *meg Jrt volna* (1583: 206.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

ĕrdemel: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *er[dem]lenek* (1573: 178.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

ereszt: 4 iratban 4 adat. I. B. 4. *vyzza* nem *ereztenĕk* [!] (1592: 362.); II.B.3. *erezette volna* (1594: 14.). 2 adat. — I.B.6. *Erezthenek ky* (1562: 276.). 1 adat. — I.B.6. *megh* nem *Ereztenek* (1595: 293.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

ĕrkezik: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Erkeznynekjs* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

ĕröltet: 3 iratban 3 adat. I.A.3. *Eroltetne* (1575: 95.); I.B.1. *Erewllettnem* (1550: 88.); I.B.3. *ereoltetne* (1586: 97.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

ĕrt: 2 iratban 2 adat. II.B.3. *Ertetthe volna* (1580: 238.). 1 adat. — II.A.3. *Meg ertet volna* (1584: 83.). 1 adat.

ĕsik: 7 iratban 7 adat. I.A.3a. *esnek* (1574: 108.); *esneyek* (1574: 338.); II.A.1. *esthem volna* (1587: 207.);

II.A.3. *Esset volna* (1554: 102.), *eseth volna* (1560: 153.); II.A.6. *estenek volna* (1572: 50., 1564: 243.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

esküszik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *esküwnnek megh* (1589: 84.). — A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik.

exhibeál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *exhibealta volna* (1589: 84.).

F

fekszik: 2 iratban 2 adat. I.A.1a. *fekeunnem* (1564: 69.). 1 adat. — II.A.1. *le fekeottem volna* (1587: 308). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik.

felel: 2 iratban 2 adat. I.B.6. *felelnek* (é. n.: 343.); II.B.3. *felelthe volna* (1585: 262.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

felelhet: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *felelhetne* (é. n.: 343.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

félt: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *felte nek* (1598: 381.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

fenyeget: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *feniegettneys* (1599: 114.); II.B.1. *fenyeghettem volna* (1550: 88.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

fenyít: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *fenitene meg* (1590: 185.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

férhet: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *ferhettne el* (1551: 130.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

fizet: 4 iratban 4 adat. I.A.3. *fizetne* (1570: 107.); I.B.6. *fizetnek* (1576: 253.). 2 adat. — I.B.1. *meg nem fizett-nem* (1554: 103.); *Megh Nem fizeth-nem* (1593: 291.). 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

fizethet: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *megi fizethetnek* (1595: 127.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

fog: 3 iratban 3 adat. I.A.3. *fogna* (1562: 158.). 1 adat. — I.B.3. *Meg fogna* (1552: 29.); II.B.1. *fogtam volna megh* (1572: 50.). 2 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

fogad: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *fogatta volna* (1589: 84.).

fogat: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *megh fogattak volna* (1572: 50.).

fogdos: 1 iratban 1 adat. I.B.5. *fogdosnatok* (1576: 297.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

foghat: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *megh nem foghatta volna* (1574: 53.).

foglal: 5 iratban 5 adat. I.B.4. *foglalnok* (1588: 222.); II.A.6. *folaltak [!] volna* (1572: 245.). 2 adat. — I.B.6. *el foglalnak* (1599: 344.); II.A.4. *el foglaltonk volna* (1592: 211.); II.B.6. *el foglaltak volna* (1574: 385.). 3 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

foglalhat: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *ky nem foglalhattak volna* (1594: 14.).

fogat: 1 iratban 2 adat. II.B.3. *Meg fogtatta Volna, megfogtatta volna* (1584: 83.).

fogyatkozik: 1 iratban 1 adat. II.A. 1. *megh fogjathkoztam volna* (1597: 155.).

foly: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *folnanak* (1568: 312.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

fordul: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *fordulna* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

függ: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *ffigene* (1573: 251.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

G

gondol: 1 iratban 1 adat. II.A.4. *gondoltwnk volna* (1572: 50.).

gondolkodik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *gondolkodnek* (1589: 84.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

GY

gyógyul: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *meg giogiulth wolna* (1594: 168.).

gyötördik: 1 iratban 1 adat. I.A.1a. *geotrednim* (1551: 250.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

gyűjt: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *be giujteotte volna* (1576: 297.).

gyül: 6 iratban 8 adat. I.A.3. *Egybe gyölne* (1580: 238.); II.A.4. *Ezwe giwltunk volna* (1554: 102.); *gwiltewnk wolna* (1573: 271.); *gywlthwnk Volna* (1577: 280.); *gwltwnk wona* (1571: 354.). 5 adat. — II.A.4. *be gieólteónk volna* (1589: 84. 3x). 3 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

gyüülökődik: 2 iratban 2 adat. I.A.1a. *gyulokodnem* [!] (1592: 138.); I.A.3a. *giwlolkodnek* (1562: 158.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

H

háborgat: 9 iratban 9 adat. I.A.6. *haborgathmanak* (1569: 287.); I.B.3. *haborgatna* (1587: 234., 1576: 253., 1584: 306.); *haborgattna* (1587: 323.); *haborgatna* (1588: 388.). 6 adat. — I.B.3. *megh haborgatna* (1588: 298.); *meg haborgatna* (1596: 337., 1584: 348.). 3 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 9 adatban.

háborít: 8 iratban 8 adat. I.B.3. *haboritana* (1588: 247.). 1 adat. — I.B.1. *meghaboritanam* (1592: 213.); *megh haboritanā* (1570: 229.); I.B.3. *megh haboritana* (1599: 114., 1582: 116.); I.B.4. *megh haboritanok* (1570: 228.); I.B.6. *megh haboretanak* (1576: 239.); *megh haboritanak* (1599: 344.). 7 adat. — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 8 adatban.

háborog: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *haborganek* (1597: 242.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

hagy: 15 iratban 17 adat. I.A.3. *Hadna* (1590: 185.); I.B.1. *hadnā* (1587: 295.); I.B.3. *hadna* (1595: 16.,

1583: 68., 1571: 244.); II.A.3. *hagot wolna* (1576: 252.); *hagyott volna* (1576: 253.); II.B.3. *hatta wolna* (1584: 261.). 8 adat. — I.A.3. *el hagna* (1577: 181.); I.B.1. *el hannā* (1577: 100.); I.B.3. *el hadna* (1594: 129., 1572: 194.); *el hadnaya* (1578: 201.); II.A.3. *el hagyott volna* (1577: 181.). 6 adat. — II.B.3. *megh hatta wolna* (1574: 53.); *hattha wolna Megh* (1569: 286. 2x). 3 adat. — Jelen idejű alak 10 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 10 adatban.

hajt: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Haitananak* (1590: 185.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

hal: 5 iratban 7 adat. II.A.3. *ky holt volna* (1576: 253.); *ky holt Volna* (uo.). — I.A.3. *meg halna* (1571: 354.); I.A.6. *megh halnanakis* (1565: 161. 2m); *meg halnanak* (1593: 335.); II.A.3. *megh holt wolnays* (1572: 50.). 5 adat. — Jelen idejű alak 4 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

halaszt: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *halasztana* (1574: 157.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

halaszthat: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *halaszthatna* (1574: 157.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

hall: 1 iratban 1 adat. II.B.1. *hallothā wolna* (1572: 136.).

használhat: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *haznalhatnek* (1599: 357.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

hatalmaskodik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *hatalmaskodott wolnays* (1574: 53.).

hisz: 1 iratban 1 adat. II.B.1. *hyttem wolna* (1592: 138.).

hív: 3 iratban 3 adat. II.A.6. *hittak uolna* (1588: 247.); II.B.6. *hittak volna* (1589: 84., 1574: 385.).

hívat: 2 iratban 2 adat. II.B.3. *hiuatta volna* (1589: 84.). 1 adat. — I.B.3. *hiwathna fel* (1586: 97.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

hord: 1 iratban 1 adat. II.B.4. *el hordottuk volna* (1579: 58.).

hoz: 5 iratban 6 adat. I.B.3. *ala hozna* (1574: 157.); I.B.6. *hozna* (1562: 356.); II.A.3. *hozott wona* (1571: 354.); II.A.6. *hozta* *hozna* (1577: 100.). 4 adat. — I.B.3. *el hozna* (1587: 295.). 1 adat. — I.B.3. *Megh Nem hozna* (1562: 356.). 1 adat. — Jelen idejű alak 4 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

hozhat: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *uisza nē hozhatnok* (1584: 129.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

I, Í

idegenít: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *el Jdegenytene* (1573: 235.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

igazít: 4 iratban 4 adat. I.B.3. *el Jgazetana* (1580: 238.); I.B.6. *Jgazythanak el* (1562: 276.); II.A.3. *el Jgazitot uolna* (1567: 145.); II.B.3. *el Jgazitotta uolna* (1567: 146.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

igazodik: 2 iratban 2 adat. I.A.3a. *el Jgazodnek* (1590: 185.). 1 adat. — II.A.3. *ky nem igazodot Volna* (1573: 143.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

igazol: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Jgazlana* (1581: 183.); *Jghazolna* (1568: 312.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz szintén 1 adatban.

igér: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Jgerne* (1562: 276.); II.A.3. *igért volna* (1579: 58.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

ihat: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *megh Jhatnwk* (1573: 178.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

iktat: 3 iratban 4 adat. I.B.3. *Iktathna* (1575: 370.); II.B.3. *Jktatta volna* (1584: 260.); II.B.6. *Jktattak*

(1584: 760.); *Jkthattak volna* (1562: 276.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

illet: 16 iratban 17 adat. I.A.3. *illetne* (1558: 60.); *Jlletne* (1576: 128., 1571: 244.); *illetne* (1584: 261.); 1571: 244.); *illetne* (1584: 261.); *Jlletne* (1594: 268.); *illetne* (1573: 271.); *Illetne* (1577: 304.); *illetne* (1589: 320.); I.B.3. *Jlletny* (1563: 34.); *Jlletne* (1570: 39.); *illetne* (1561: 191.); *Jlletne* (1586: 265., 1594: 268.); *illetne* (1586: 378.); I.B.6. *Jlletnek* (1568: 285.); II.A.3. *Jlletoth volna* (1573: 178.); II.B.3. *illeti volna* (1596: 337.). — Jelen idejű alak 15 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 15 adatban.

illetteh: 3 iratban 3 adat. I.A.3. *Jlletethne* (1594: 268., 1595: 269., 1599: 270.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

illik: 3 iratban 3 adat. I.A.3a. *illenek* (1599: 49.); *Jlenek* (1575: 72.); II.A.3. *Jlletth volna* (1562: 276.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

indít: 2 iratban 2 adat. I.A.1. *inditanek* (1599: 217.); I.A.3. *Jnditana* (1569: 77.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

indul: 1 iratban 1 adat. II.A.6. *Jndultanak volna* (1560: 153.).

indulhat: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Jndulhatnanak* (1560: 153.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

indultatik: 3 iratban 3 adat. I.A.3a. *Jndultatneyek* (1579: 58.); II.A.4. *Jndwltattwnk Wolna* (1576: 128.); II.A.6. *Jndultattanak volna* (1590: 230.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

intentál: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *Jntentalna* (1590: 209.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

interveniál: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *Interuenialna* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

intéz: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Jntezte wolna* (1556: 119.).

ir: 9 iratban 9 adat. I.A.1. *Jrnek* (1575: 342.); I.A.3. *Jrna* (1568: 147., 1562: 276.), *yrna* (1562: 356.); *Jrna* (1572: 393.); II.A.1. *Irtham wolna* (1575: 370.). 6 adat. — I.B.3. *meg Jrna* (1574: 53.); I.B.4. *megh Jrnoywk* (1557: 319.); II.B.3. *megh nem yrta wolna* (1577: 81.). 3 adat. — Jelen idejű alak 7 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 7 adatban.

irat: 2 iratban 2 adat. II.A.4. *Jrat-tunk wolna* (1580: 4.); II.B.4. *yrattuk wolna* (1577: 81.).

irt: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Jrtoth wolna* (1593: 291.).

ismer: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *esmerne* (1584: 260.). 1 adat. — I.B.3. *esmerneie megh* (1586: 378.). 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

iszik: 1 iratban 1 adat. II.A.6. *Ithanak wolna* (1572: 136.).

ítéltetik: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Jtetetjnek* (1575: 196.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

J

jár: 3 iratban 3 adat. I.A.6. *Jarnanak* (1577: 101.); II.A.3. *Jart volna* (1584: 99.). 2 adat. — I.A.3. *Jarna wgy el* (1573: 318.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

játszodtat: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *ne Jacyodtatthna Megh* (1573: 321.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

jelent: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Jelentöt Volna* (1584: 99.).

jóhet: 2 iratban 2 adat. II.A.3. *Jóhetett volnae* (1577: 57.). 1 adat. — I.A.6. *el nem Jeohetminek* (1590: 209.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat.

A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

jön: 9 iratban 19 adat. I.A.3. *Jone* (1574: 157.); haza *Jewne* (1576: 252. 2×); *Ione* (1599: 357.); I.A.6. ala *Junenek* (1560: 328.); II.A.1. *wyzza Jwtttem wolna* (1562: 87.); II.A.6. *iottek wollna* (1596: 8.). 7 adat. — I.A.3. *be Jone* (1596: 322.); I. A.6. *be jonennek* (1577: 101.); II.A.3. *Jeoth volna be* (1568: 353. 9×). 11 adat. — II.A.3. *meg Jóth volna* (1574: 157.). 1 adat. — Jelen idejű alak 7 adat. A formáns magánhangzó tőhöz csatlakozik 7 adatban.

jut: 9 iratban 10 adat. I.A.3. *Jwthna* (1580 k.: 237. 2×); *Jwtna* (1584: 260.); *Jwthna* (1586: 265.); *jutna* (1567: 367.); II.A.3. *Jutot uolna* (1573: 143.); *Jüthot volna* (1576: 197.); II.A.4. *Jwtottonk volna* (1568: 275.); oda *Jutottuk volna* (1576: 297.); II.A.6. *Jwthothak wolna* (1572: 136.). — Jelen idejű alak 5 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 5 adatban.

juttat: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *fel Jttatnoiok* [!] (1546: 92.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

K

kel: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *kelne* (1573: 321.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kell: 26 iratban 37 adat. I.A.3. *kellene* (1585: 12. 2×; 1570: 38., 39., 1575: 72. 3×; 1576: 96., 1562: 158., 1594: 168., 1573: 178. 2×); *kelene* (1592: 186.); *kellene* (1572: 218. 2×; 1576: 252., 1585: 262. 2×; 1568: 285.); *kelleneys* (1569: 286.); *kellene* (1587: 295., 1557: 319., 1596: 322. 2×; 1574: 338. 2×); II.A.3. *kellet volna* (1594: 14.); *kellert wolna* (1572: 50); *kellet wolna* (uo.); *kellet volna* (uo.); *kelet vona* (1592: 186.); *kellet volna* (1597: 187.); *kellet volna* (1597: 188., 1576: 198., 1581: 325.); *kelet uolna* (é. n.: 343.); *kelleth wolna* (1560:

358.). — Jelen idejű alak 26 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 26 adatban.

kényszeríthet: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *rea kenzerhythette volna* (1572: 50.).

kényszerítettetik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *kezeretettnek* (1572: 194.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kér: 5 iratban 6 adat. I.B.1. *kyrnym* (1571: 244.). 1 adat. — II.B.3. *el kirthe volā* (1584: 260.); II.B.6. *el kertek volna* (1583: 236.). 2 adat. — II.A.3. *megh kerth volna* (1583: 236.); II.A.6. *Megh kyrthek volna* (1562: 276.); II.B.6. *megh kyrthyk volna* (1582: 258.). 3 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kérdez: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *megkerdeztek volna* (1574: 385.).

keres: 6 iratban 7 adat. I.A.1. *keresnek* (1575: 131.); I.A.6. *kereszenek* (1560: 327.); *keresnynek* (1573: 366.); I.B.3. *keresne* (1569: 286., 1560: 327.); I.B.6. *keresnek* (1562: 276.). 6 adat. — I.B.3. *megh keresne* (1574: 53.). 1 adat. — Jelen idejű alak 7 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 7 adatban.

kereshet: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *kereshetne* (1589: 84.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kéret: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *kerethne* (1562: 276.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kérhet: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *meg Nem kyrhetted volna* (1563: 34.).

kérkedik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *kyrkednek* (1564: 243.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kerül: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *kerwlne* (1560: 61.); II.A.3. *került volna* (1575: 195.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kezd: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *kezdene* (1576: 252.); I.A.6. *kezdenenek* (1599: 344.). — A formáns kötő-

hangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

kínál: 1 iratban 2 adat. II.B.6. *kenaltak wollna* (1596: 8. 2×).

kíván: 5 iratban 5 adat. I.A.3. *kiuanna* (1589: 84.); I.B.1. *kywannam* (1563: 34.); *keuannā* (1573: 318.); I.B.4. *kewannoiook* (1546: 92.); I.B.6. *kevannak* (1587: 67.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 5 adatban.

komperialtatik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *comperialtatnek* (1594: 23.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

koncernál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *concernalta wollna* (1596: 8.).

konferál: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Conferalt volna* (1581: 332.).

korrigál: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *meg corigalnok* (1580: 4.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

könyörög: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *keőneörgene* (1562: 276.); I.A.4. *keonygergenek* (1546: 92.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

köt: 2 iratban 3 adat. I.B.1. *keothnem* (1577: 165.); II.A.3. *keoteott Volna* (1574: 53.). 2 adat. — II. B. 3. *ky keoteotte volna* (1574: 53.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

következik: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *követhekeznynek* (1577: 181.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

közelít: 1 iratban 1 adat. II.A.4. *keozelyetteonk volna* (1580: 48.).

küld: 6 iratban 7 adat. I.A.3. *küldene* (1573: 134.); I.B.1. *küldenē* (1584: 117.); I.B.3. *kwldekiye* (1546: 92. 2×); *kwlde* (1556: 373.). 5 adat. — II.B.1. *el kvltem Volna* (1573: 321.). 1 adat. — I.B.3. *megh nem küldene* (1562: 356.). 1 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 6 adatban.

küldhet: 2 iratban 3 adat. I.B.1. *felkuldhetnem* (1568: 147.); *fel kwlde-*

hettnem (uo.), 2 adat. — II.B.3. *megh kwldhette Volna* (1573: 321.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

L

lakik: 2 iratban 5 adat. I.A.3a. *laknek* (1586: 240.); II.A.3. *Lakoth volna* (1576: 253.); *lakot wolna* (1574: 385.); *lakot uolna* (uo.); *lakot Volna* (uo.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

lát: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *latnaya* (1550: 88.). A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

láttatik: 1 iratban 1 adat. I.A.1a. *lattathnam* (1594: 268.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

lehet: 10 iratban 11 adat. I.A.3. *lehetne* (1592: 138.); *lehetne* (1592: 186., 1599: 217., 1580: 238., 1569: 286.); *lehetneys* (1599: 344.); *lehetne* (1572: 393., 1586: 395.); I.A.4. *lehetnink* (1562: 158.); II.A.3. *lehetett wolna* (1580: 238.); *lehetetth uolna* (1594: 268.). — Jelen idejű alak 9 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 9 adatban.

lel: 2 iratban 2 adat. I.A.4. *meg lelnjnk* (1576: 197.); I.B.6. *leölnek megh* (1562: 276.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

lesz: 51 iratban 79 adat. I.A.1. *lennek* (1585: 233., 1572: 393.); I.A.3. *lenne* (1579: 46. 2×); *lenne* (1560: 61.); *lenne* (1587: 66.); *leonne* (1569: 77.); *lenne* (1550: 88.); *lene* (1597: 127. 3×); *lenne* (1576: 128., 1594: 141., 1577: 181.); *lenneis* (1597: 187., 1597: 188.); *lenne* (1576: 198., 1578: 201., 1590: 230., 1580 k.: 237); *lene* (1586: 240. 2×); *lenne* (1573: 251., 1586: 265. 2×; 1568: 285., 1569: 286. 2×; 1587: 295. 2×; 1586: 305. 2×; 1573: 318.); *Lenne* (1573: 318., 1561: 329.); *lenne* (1561: 329., 1599: 344. 5×; 1571: 354., 1599: 357.);

I.A.4. *lennynk* (1564: 243.); *lennenk* (1557: 319.); I.A.6. *lennynek* (1555: 20.); *lennenek* (1598: 125., 1576: 128., 1576: 197., 1590: 230.); *lennynekjs* (1586: 265.); *lennenek* (1562: 276., 1592: 333.); II.A.1. *löttem wolna* (1575: 56.); *leottem uolna* (1599: 270.); II.A.3. *lett vollna* (1585: 7.); *let wolna* (1596: 8.); *leott Volna* (1588: 32.); *leott wolna* (1572: 50., 1574: 53.); *leótt wolna* (1579: 58. 4×); *leott wolna* (uo.); *leótt wolnais* (uo.); *leótt wolnays* (uo.); *leóth wolna* (1577: 81.); *lot wolna* (1577: 139.); *lót v[ol]na* (1592: 186.); *leoth wolna* 158(5: 262. 2×); *leöt wolna* (1567: 367.); II.A.4. *löttwnk wolna* (1579: 58.); II.A.6. *lettenek volna* (1580: 4.); *lettek wollna* (1596: 8.); *leottenek wolna* (1576: 128.). 77 adat. — I.A.3. *megh Nem lenneis* (1590: 209.); *lenne megh* (1557: 319.). 2 adat. — Jelen idejű alak 55 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik 55 adatban. Az *n* nem geminálódott 5 adatban.

lop: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *loptak wolna el* (1572: 50.).

M

majorkodhatik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *majorkod hattnek* (1551: 130.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

marad: 8 iratban 8 adat. I.A.1. *maradnek* (1579: 46., 1587: 308.); I.A.3. *maradna* (1593: 22., 1595: 127.); II.A.3. *maradot wolna* (1586: 305.); II.A.6. *Marattanak volna* (1569: 77.). 6 adat. — I.A.3. *el maradna* (1594: 168.). 1 adat. — I.A.3. *meg maradna* (1583: 120.). 1 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 6 adatban.

maradhat: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *megh Maradhatna* (1583: 236.); *meg Nem maradhatna* (1584: 260.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

másol: 3 iratban 3 adat. I.B.1. *megh masolnā* (1594: 141.); I.B.3. *meg*

masolna (1560: 153.); II.B.1. *meg Nem maslotam volna* (1597: 242.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

megy: 21 iratban 25 adat. I.A.1. *menyk* (1572: 136.); *Mennik* (1577: 182.); *mennek* (1576: 189.); *hatra mennjk* (1576: 198.); *rya Mennek* (1569: 286.); I.A.3. *Menne* (1569: 77.); *Menne* (1595: 127.); *mene* (uo.); I.A.4. *hasza mennenk* (1575: 95.); I.A.6. *mennenek* (1599: 344.); II.A.1. *mentem volna* (1562: 87.); II.A.3. *ment volna* (1568: 37.); *Ment volna* (1584: 83.); *ment volna* (1589: 84.); *ment volna* (1564: 391.); II.A.4. *mentwnk volna* (1579: 58.); *mentwnk volna* (uo.); *oda mentük volna* (1576: 297.); II.A.6. *mentenek volna* (1579: 58.). 19 adat. — I.A.6. *el meninek* (1591: 133.); II.A.3. *ely ment Vona* (1563: 382.) 2 adat. — I.A.3. *menne fel* (1571: 244.). 1 adat. — I.A.4. *ky menenk* (1596: 360.); II.A.6. *ky mentenek Volna* (1574: 53.); *ky Mentenek volna* (uo.). 3 adat. — Jelen idejű alak 13 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 13 adatban. A 4 adatban előforduló egy *n*-es írásmód valószínűleg nem takar ejtésváltozatot. Bár vö. *mehet!*

mehet: 2 iratban 2 adat. I.A.6. *mehetnenekis* (1599: 344.); II.A.3. *vighez nē mehetet volna* (1567: 146.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

menekedhetik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *megh Menekedhetnekys* (1583: 236.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mer: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *mer-noyok* (1546: 92.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mond: 12 iratban 16 adat. I.B.1. *mondanam* (1574: 53. 2×); *Mondanā* (1573: 318.); *Mondanam* (uo.); *mondanam* (é. n.: 343.); II.A.3. *ellene sem Mondotht Volna* (1583: 236.); *mondot volna* (1576: 252.); *Mondott volna* (1576: 253.); *ellene Nem mondoth vol-*

na (1584: 260.); II.A.6. *ellene mon-dottanak volna* (1584: 260.); II.B.3. *mondotta volna* (1589: 84.); *Monta volna* (1592: 138.); *mōta volna* (1576: 297.); *monta volna* (1568: 353.); II.B.6. *mondottak Volna* (1572: 50.). 15 adat. — I.B.1. *Meg mondanā* (1573: 318.). 1 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 6 adatban.

mondat: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *megh mondhatnam* (1576: 189.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mulat: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *mulatnayak ell* (1569: 77.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mülik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *Mulnek el* (1573: 318.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mutat: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Mwtatnaya* (1571: 44.); *Mutatna* (1574: 53.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

müvel: 6 iratban 8 adat. I.A.3. *Mywelne* (1583: 236.); I.A.6. *miüel-ninek* (1584: 260.); II.B.1. *Myweltem volna* (1575: 56.); II.B.3. *Mywelte volna* (1571: 44.); II.B.4. *miweltswk volna* (1579: 58. 3×). 7 adat. — I.B.3. *Meg Myuelne* (1573: 318.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

müvelhet: 4 iratban 5 adat. II.A.3. *mywelhetett volna* (1572: 50.); *Mywelheteth volna* (1562: 276.); II.B.3. *Mywelhetette volna* (1574: 53.); II.B.6. *miwelhetettek volna* (1579: 58.). 4 adat. — II.B.3. *megh Mywelhetette volna* (1572: 50.).

N

neheztel: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *neheztelne* (1598: 381.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

némul: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *megh njmulnik* (1587: 295.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

nevekedik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Newekedeth wolna* (1568: 312.).

nevet: 1 iratban 1 adat. I.B.2. *neuetned* (1599: 49.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

nevez: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *megh Newezte wolna* (1574: 53.).

neveztetik: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Neüesztethnenek* (1594: 132.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

néz: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *nyszne* (1567: 9.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

Ny

nyer: 3 iratban 3 adat. I.B.6. *ell niernek* (1598: 381.); II.B.3. *élis Nyerte wolna* (1583: 236.). 2 adat. — I.B.4. *megy nyernynk* (é. n.: 343.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

nyerhet: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Megh Nyerhetne* (1562: 276.); I.B.4. *megh Njerhethny(n)k* (1586: 264.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

nyomorgat: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Nyomorgathnanak* (1562: 276.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

nyomorodik: 1 iratban 1 adat. II.A.6. *megh Nyomorottanak wolna* (1572: 50.).

nyúl: 3 iratban 3 adat. I.A.3. *Niulna* (1592: 213.); *hosza niulna* (1587: 295.). II.A.3. *hosza nem Nywlt wolna* (1574: 53.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

O, Ó

obszervál: 4 iratban 4 adat. I.B.6. *obszerválnak* (1599: 344.). 1 adat. — I.B.3. *Meg Nem obszerválna* (1570: 38., 39.); *megh nē obszerválnaya* (1569: 77.). 3 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

okkurál: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *occurrálnajs* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

oltalmaz: 5 iratban 5 adat. I.B.3. *oltalmazna* (1570: 40.). 1 adat. — I.A.3. *oltalmazna Megh* (1562: 276.); *Meg nem oltalmazna* (1570: 26.); *Meg Nem oltalmazna* (1570: 27.); *oltalmazna megh* (1587: 67.). 4 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 5 adatban.

oltalmazhat: 9 iratban 10 adat. I.B.3. *oltalmazhattna* (1570: 26.); *oltalmazhatna* (1570: 27.); *oltalmazhatna* (1570: 40.); I.B.6. *oltalmazhatnak* (1570: 27.). 4 adat. — I.B.1. *meg nē oltalmazhatna* (1579: 46.); I.B.4. *meg nem oltalmazhatnok* (1560: 61.); *meg oltalmazhatnóiók* (1592: 186.); *megh nem oltalmazhatnok* (1588: 289.); *megh nē oltalmazhatnank* [!] (1593: 299.); I.B.6. *megh nem oltalmazhatnak* (1597: 216.). 6 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 10 adatban.

oszt: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *osztanank* [!] (1586: 264.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

osztozik: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *megh osztoztam wolna* (1585: 233.).

öv: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *ónā* (1592: 186.). — A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik.

Ö, Ő

őgyeledik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *egeledet wolna* (1587: 234.).

P

parancsol: 2 iratban 4 adat. I.B.3. *parancholta* (1562: 276. 2×); II.A.3. *parancholt wolna* (1563: 34.). 3 adat. — I.B.3. *parancholna Megh* (1562: 276.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

perel: 2 iratban 2 adat. II.B.6. *perlettek wolna* (1570: 38.); *perlettek wolna* (1570: 39.).

prestál: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *prestálnak* (1592: 372.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

pretendál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *pretendalta volna* (1576: 253.).

privál: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *priualnak* (1599: 344.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

pronunciálhat: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *p[ro]nuntialhatot volna* (1572: 277.).

R

rak: 2 iratban 2 adat. I.B.4. *be raknoyok* (1546: 92.). 1 adat. — II.B.6. *fełraktak... volna* (1579: 58.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

rángat: 1 iratban 1 adat. II.B.4. *rangattuk... volna* (1579: 58.).

rántogat: 1 iratban 1 adat. II.B.4. *rantogattuk volna* (1579: 58.).

referál: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *referallnok* (1595: 16.). — A formáns mássalhangzós főhöz csatlakozik.

remél: 3 iratban 3 adat. I.B.6. *Remenleneyek* (1568: 37.); *remílenek* (1592: 227.); *Remenlenek* (1583: 236.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

rendel: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *rendelne* (1586: 395.); II.B.3. *rendelte volna* (1585: 12.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

rekvirál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Requiralta Volna* (1576: 253.).

ront: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *Ronthana Megh* (1562: 276.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

S

segít: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *segetettē űolna* (1567: 367.).

segíthet: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *segeythettē volna* (1567: 367.).

súlyosít: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Megh swljositotta volna* (1582: 258.).

Sz

szabadít: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *megh zabadythanaya* (1557: 319.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

szabadíthat: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *meg Nemzabadithathnanak* (1570: 39.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szakad: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *szakadna* (1593: 122.); *zakadna* (1597: 170.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

szalad: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *el szaladnanak* (1575: 196.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

száll: 4 iratban 4 adat. I.A.3. *Zalana* (1577: 65.); II.A.3. *zallothvolna* (1562: 276.); *zallot volna* (1581: 332.); II.A.6. *Bele zallottak volna* (1574: 385.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

szállhat: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *zalhatot volna* Bele (1568: 285.).

szállít: 2 iratban 3 adat. II.B.3. *Zalítotttha volna* (1584: 260.). 1 adat. — II.B.1. *le zallitottā volna* (1579: 58.); *le zallitottam volna* (uo.). 2 adat.

szán: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *zanām* (1573: 318.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szeg: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *Megh zegne* (1568: 37.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szeret: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *szeretnē* (1592: 186.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szerez: 3 iratban 3 adat. I.A.1. *zereznyk* (1556: 373.); I.A.4. *Zerzenynk* (1564: 243.); II.A.3. *zerzet volna* (1575: 195.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz szintén 1 adatban.

szereztet: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *ky szerezstette volna* (1568: 275.).

szereződik: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *megh Zerzeotthē volna* (1586: 264.).

szidalmaz: 1 iratban 1 adat. II.B.1. *megh zidalmaztam volna* (1575: 56.).

szól: 6 iratban 6 adat. I.A.1. *szolának* (1577 k.: 2.); I.A.3. *szollana* (1586: 97.); *Zolna* (1562: 276.); *zolna* (1573: 366.); I.A.4. *zolnank* (1596: 322.); II.A.3. *Zoloth volna* (1564: 243.). — Jelen idejű alak 5 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban, kötőhangzós tőhöz 2 adatban.

szolgál: 6 iratban 7 adat. I.A.1. *zolgalnek* (1592: 138.); I.A.2. *zolgalnal* (1557: 319.); I.A.6. *zolgalnanakis* (1592: 292.); II.A.1. *zolgaltham volna* (1575: 370.); II.A.3. *zolgalt volna* (1574: 385.); II.A.6. *zolgaltak volna* (1574: 385.). 6 adat. — I.B.1. *meg Zolgalnam* (1574: 157.). 1 adat. — Jelen idejű alak 4 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

szolgálhat: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *szolgalhattā volna* (1567: 367.).

szolgáltat: 2 iratban 2 adat. II.A.3. *szolgaltaoth volna* (1587: 207.). 1 adat. — I.B.6. *fel szolgaltattnak* (1585: 341.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szólhat: 2 iratban 2 adat. I.A.1. *szolhatnek* (1577 k.: 2.); *zolhatnek* (1573: 318.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

születik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *szwletnek* (1571: 354.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

T

tagad: 1 iratban 3 adat. I.A.3. *tagadna* (1579: 58.); I.B.3. *tagadnaia* (1579: 58. 2×). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

talál: 7 iratban 7 adat. I.A.4. *talalnank* (1563: 34.); I.B.1. *talalnā* (1585: 7.); II.B.4. *talaltuk volna* (1580: 377.); II.B.5. *Talaltatok volna* (1573: 318.). 4 adat. — I.B.3. *el talalna* (1573: 321.). 1 adat. — I.B.6. *tallalnak megj* (1577:

139.); II.A.3. *megh talalt volna* (1574: 53.). 2 adat. — Jelen idejű alak 4 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

találhat: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *meg talalhatna* (1562: 87.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

találtatik: 3 iratban 3 adat. I.A.3a. *talaltatnek* (1590: 230.); *thalaltatnek* (1580: 238.). 2 adat. — I.A.6. *meg talaltatnhanak* (1577: 280.). 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

támad: 3 iratban 4 adat. I.A.3. *thamadna* (1580: 238.); II.A.3. *tamadot volna* (1575: 195. 2×); *tamadoit volna* (1588: 247.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

táplál: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *Taplalna* (1571: 244.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tart: 8 iratban 8 adat. I.A.3. *Tartana* (1559: 144.); I.A.4. *Tartanank* (1595: 293.); I.B.3. *tartana* (1590: 209.). 3 adat. — I.A.3. *megh Nem Tartana* (1580: 298.); I.B.1. *megh nem Tartanam* (1551: 130.); I.B.3. *megh Nē Tartanaya* (1569: 77.); *megh Nem tharthana* (1568: 312.); I.B.4. *megh Nem Tharthanok* (1576: 128.). 5 adat. — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 8 adatban.

tartatik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *megj tartatnek* (1588: 226.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tarthat: 2 iratban 2 adat. I.B.1. *meg nem tarthatnam* (1580: 300.); I.B.4. *megh nem tarthatnok* (1588: 289.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

tartozik: 5 iratban 5 adat. I.A.3a. *Tartoznek* (1577: 65.); *tartoznék* (1584: 261.); I.A.5. *tartoznanak* (1589: 84.); II.A.3. *tartozoth volna* (1556: 119.); II.A.6. *Tarhozthak volna* (1580: 298.). — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns

mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

taszigál: 1 iratban 1 adat. II.B.4. *tazygaltuk...wolna* (1579: 58.).

távozik: 1 iratban 1 adat. I.A.1a. *el tawoznam* (1577: 182.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tehet: 4 iratban 4 adat. I.B.1. *tehetnem* (1589: 121.); II.A.3. *tehetet wolna* (1572: 277.). 2 adat. — I.B.1. *le Nem tehetnem* (1570: 107.); II.B.3. *nem tehette uolna le* (1584: 261.). 2 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

tekint: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *megh nem tekentenek* (1573: 176.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

telik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *ky nem Telnek* (1560: 61.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

teljesít: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *be nem tellyesetene* (1573: 143.). 1 adat. — I.B.6. *meg nem tellesittenek* (1578: 199.). 1 adat. — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

teremt: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *meg teremteneyek* (1546: 92.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

terhel: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *terhelnem* (1551: 130.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tesz: 19 iratban 25 adat. I.A.1. *tennik* (1592: 213.); I.A.3. *tenne* (1572: 50.); *teonne* (1569: 77.); *tenne* (1573: 178., 1584: 261., 1562: 284.); *Tenne* (1562: 356.); *tenne* (1599: 357.); I.A.6. *Thennenek* (1599: 344.); *tennerek* (1580: 377.); II.A.3. *teoth wolna* (1564: 243.); *teoth uolna* (1584: 261.); *theth wolna* (1560: 358.); II.A.6. *teottek wolna* (1596: 8.); *thetnenek wolna* (1580: 238.). 15 adat. — I.B.1. *le tennemis* (1570: 107.); *le Nē tennem* (uo.); I.B.3. *le tene* (1572: 218.); *le nē tenne* (1576: 239.); *le nem tenne* (1584: 261. 2×); I.B.6. *le tennek* (1584: 261. 2×); *Le tennek* (1593:

335.); II.A.3. *le teott wolna* (1576: 253.). 10 adat. — Jelen idejű alak 19 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik 19 adatban. Az *n* nem geminálódott 1 adatban.

tétetik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *thetetenek* (1580: 238.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tetszik: 2 iratban 2 adat. I.A.3a. *tecenek* (é. n.: 343.); *tezenek* (1586: 395.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

tilt: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *el tiltana* (1583: 68.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

többít: 1 iratban 1 adat. II.B.1. *Teobitettem wolna* (1586: 264.).

történik: 32 iratban 43 adat. I.A.1a. *törtinnjm* (1576: 198.); I.A.3a. *Teörtynnek* (1570: 38.); *teortynnyyek* (1570: 39.); *tertinnnek* (1566: 91.); *tertennek* (1554: 102.); *törtennekis* (1570: 107.); *teortinek* (1598: 125.); *törtenek* (1595: 127. 3×); *thorthenne* [1] (1577: 139.); *thortennek* (1577: 139.); *törthennek* (uo.); *tortjnek* (é. n.: 162.); *teörténnék* (1584: 166.); *tortennek* (1594: 169.); *thortinek* (1577: 181.); *theörtennek* (1597: 187.); *teortennek* (1597: 188.); *Törtennek* (1572: 194.); *törtinikis* (1575: 195.); *törtinnek* (1576: 198.); *torthinek* (1578: 201.); *teortennek* (1592: 212.); *teortennekis* (1586: 232.); *Theortinek* (1573: 251.); *Teorthjnyk* (1586: 264.); *Teorthjnnnek* (1586: 265. 3×); *Teorthjnnnek* (uo.); *theorthjnnnek* (uo.); *tortinnek* (1591: 310.); *theorthennek* (1568: 312.); *therthennek* (1584: 313.); *teörtenek* (1587: 324.); *therthennek* (1560: 328.); *Theorthynnyk* (1574: 330.); *törtennek* (1589: 349.); *törtennek* (uo.); *törtennek* (1598: 381.); II.A.3. *törtent uolna* (1596: 62.); *theorthenth wolna* (1568: 312.). — Jelen idejű alak 41 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 41 adatban.

tud: 4 iratban 4 adat. I.A.1. *Tudnek* (1592: 138.); *twdnek* (1576: 189.); I.A.4. *TWdnank* (1557: 319.); II.B.1.

tyttam volna (1577: 100.). — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

U, Ū

ugarol: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Megh vgarloth wolna* (1593: 291.).

Ū, Ū

ül: 2 iratban 2 adat. I.A.4. *wlnynk* (1573: 235.). 1 adat. — II.A.4. *le wlteonk wolna* (1564: 243.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

űz: 1 iratban 4 adat. II.B.5. *ky vztek volna* (1576: 297. 3×); *ki vztek volna* (uo.).

űzen: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *Jzenne* (1562: 276.); I.B.3. *Jzenne* (1566: 135.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

V

választ: 2 iratban 2 adat. I.A.6. *walazthananak* (1586: 265.); I.B.3. *walazthana* (1562: 276.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

válik: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *el valna* [!] (1576: 297.). 1 adat. — II.A. 1. *váltám uólna megh* (1567: 367.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

vált: 3 iratban 3 adat. I.B.3. *hoza valthana* (1577: 65.). 1 adat. — I.B.3. *waltana megh* (1573: 271.); II.B.6. *waltottak wollna meg* (1596: 8.). 2 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

válthat: 2 iratban 2 adat. I.B.1. *Megh valthatnamis* (1587: 272.); *Megh Nem Valthattnā* (1587: 273.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

változik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *megh walthoznek* (1586: 265.). —

A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

van: 88 iratban 145 adat. I.A.1. *wolnek* (1575: 56.); *volnek* (1577: 100.); *wolnek* (1573: 178. 3×); *Wolnic* (1551: 250.); *Wolnek* (1569: 286.); I.A.2. *wolnal* (1557: 319.); I.A.3. *volna* (1567: 9. 2×); *uolna* (1594: 14.); *volna* (uo., 1550: 18.); *Volna* (1570: 26.); *volna* (1560: 30.); *wolna* (1563: 34., 1570: 39., 1574: 53. 2×; 1579: 58. 6×); *volna* (1558: 60. 2×); *uolnais* (1596: 62.); *volnais* (1562: 73.); *volna* (1569: 77. 2×; 1589: 84. 2×); *wolna* (1564: 90., 1576: 96.); *volna* (1577: 100., 1554: 102.); *Volna* (1570: 107.); *wolna* (1575: 131.); *volnais* (1574: 140.); *uolna* (1573: 143.); *volna* (1574: 157.); *uolna* (1563—4: 159.); *Volnays* (1577: 165.); *wolna* (1594: 168.); *volna* (uo.); *Volna* (1581: 183.); *wolna* (1576: 189.); *uolna* (1592: 211.); *wolnais* (1592: 212.); *volna* (1572: 218.); *Volna* (1583: 236.); *wolna* (1580: 238.); *uolna* (1586: 240.); *wolna* (1564: 243., 1571: 244., 1576: 252., 1582: 258., 1584: 260., 1585: 262., 1586: 264. 4×; 1562: 276. 4×; 1569: 286.); *Wolna* (1586: 288.); *uolna* (1587: 295.); *volna* (1576: 297. 2×); *wolna* (1568: 312.); *wona* (1573: 318.); *wolna* (uo.); *volna* (1573: 321.); *Volna* (uo.); *uolna* (1587: 323., 1587: 324.); *volna* 1581: 325., 1592: 433.); *wolna* (1574: 338.); *volna* (1585: 341.); *uolna* (é. n.: 343.); *volna* (1568: 353.); *Volna* (uo.); *volna* (1592: 362., 1598: 381.); *wona* (1568: 384.); *wolna* (1572: 393., 1586: 395.); I.A.4. *wolnank* (1568: 37.); *Volnank* (1576: 253.); *wolnank* (1582: 258., 1580: 377.); I.A.6. *volnanak* (1580: 4. 3×; 1567: 9., 1585: 12., 1570: 35.); *wolnanak* (1568: 37., 1579: 58.); *volnanak* (1577: 100., 1575: 195.); *Volnanak* (1576: 197.); *volnanak* (1579: 202., 1590: 209.); *wolnanak* (1592: 212.); *volnanak* (1576: 239.); *wolnanak* (1571: 244. 2×); *Volnanak* (1584: 260.); *wolnanak* (1562: 276.); *volnanak* (1568:

285.); *wolnanak* (1569: 286.); *Volnana-kis* (1592: 292.); *wolnanak* (1581: 325.); *wolnanak* (1560: 328.); *wolnana-k* (1581: 332.); II.A.1. *woltham wolna* (1575: 370.); II.A.3. *volt wolna* (1567: 9. 2×); *wolt wolna* (1563: 34. 2×); *wolth wolnays* (1572: 50.); *Volt Wolna* (1574: 54.); *volt wolna* (1562: 73.); *wolt wolna* (1569: 77.); *volt wolna* (uo.); *wolth wolna* (1576: 128., 1572: 136.); *uolt uolna* (1573: 143.); *volt wolna* (1575: 195.); *wolth wolna* (1562: 276.); *volt wolna* (1568: 353.); *wolth wolna* (uo.); II.A.4. *woltok wolna* (1563: 34.); *wolthwnk wolna* (1562: 276., 1568: 312.); *woltunk wólna* (1580: 377.); II.A.6. *Woltak Wolna* (1576: 128.); *woltak wolna* (1594: 141.); *wolthak wolna* (1577: 181.); *woltanak wolna* (1575: 195.). — Jelen idejű alak 120 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 120 adatban. — Lásd még a 380 múlt idejű alak *wolna* elemét is!

vár: 8 iratban 11 adat. I.A.3. *varna* (1589: 84.); I.B.1. *Varnā* (1573: 321.); I.B.3. *varnaia* (1579: 58.); *Varnaia* (uo.); *varna* (1589: 84.); *uarna* (1563—4: 159.); *warna* (1563—4: 160.); I.B. 4. *warnoyuk* (1579: 58.); II.A.1. *wartā wolna* (1556: 373.). 9 adat. — I.A.3. *varna el* (1573: 366.). 1 adat. — I.A.4. *megh warnank* (1572: 50.). 1 adat. — Jelen idejű alak 10 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 10 adatban.

várhat: 2 iratban 2 adat. I.B.6. *warhatnak* (1563—4: 159., 160.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

vásárol: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *vasarlot wolna* (1589: 84.).

végez: 5 iratban 5 adat. I.A.3. *wygezne* (1562: 276.); I.A.4. *wegezenenk* (1580: 4.); *wygeznynk* (1564: 243.); II.A.3. *vegezet wolna* (1589: 84.). 4 adat. — II.B.6. *el uegeztek uolna* (1584: 261.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

végezhet: 2 iratban 2 adat. I.A.4. *uegezetnek* (1599: 357.). 1 adat. — I.B.6. *el wegezetnek* (1586: 395.). 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

vehet: 3 iratban 4 adat. I.B.4. *wehetnenk* [!] (1562: 276.). 1 adat. — I.B.3. *Meg wehetneyy* (1573: 134.); I.B.6. *Meg wehetnek* (1573: 134.); II.B.3. *megh wehette wolna* (1572: 50.). 3 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

vél: 1 iratban 1 adat. I.A.4. *velnenk* (1580: 4.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

vesz (venni): 36 iratban 43 adat. I.A.1. *Vennek* (1576: 96.); I.A.4. *vennenk* (1546: 92.); I.B.2. *venned* (1599: 49.); I.B.3. *venne* (1599: 49.); II.A.1. *weottem wolna* (1587: 66.); II.A.3. *weott wolna* (1572: 50.); *woth wolna* (1584: 260.); II.B.3. *egybe wetthe wolna* (1572: 136.). 8 adat. — I.B.4. *Be wenneok* (1595: 16.); II.A.4. *be wettewnk wolna* (1577: 81.); II.B.4. *wettewk wolna be* (1577: 81.). 3 adat. — I.B. 3. *uenne el* (1587: 13.); *ne wenneye el* (1587: 66.); *ne Venne el* (1587: 67.); *ne wenne el* (1571: 244.); *el wene* (1583: 300.); I.B.6. *Vennek el* (1577: 181.); *wennek El* (1562: 276.); II.A.3. *El wóth wolna* (1576: 197.); II.B.1. *El Weottē wolna* (1586: 264.); II.B.3. *El wóthe wolna* (1576: 197.). 10 adat. — I.B.3. *fel venneie* (1570: 107.); *fel nem uenne* (1580: 261.); I.B.6. *fell nem Vennek* (1595: 293.); II.A.1. *fel nem weottem wolna* (1585: 56.); II.A.3. *veot wolna fel* (1580: 255.); II.B.1. *fel nē weottemwolna* (1574: 53.); *fel nem weottem wolna* (1579: 58.); *fel Nem vettem wona* (1573: 318.); II.B.3. *ffel Nem wotte wolna* (1573: 178.); II.B.4. *fel nem weottwk wolna* (1571: 44., 1572: 50.); II.B.6. *fel nem uóttek wolna* (1571: 192.). 12 adat. — I.A.3. *ky uenne* (1594: 268.); I.B.3. *ky Vene* (1595: 127.); *ky uenne* (1563—4: 159.); *ky wene* (1563—4: 160.); *kj uenne*

(1583: 206.); I.B.4. *Vennwk ky* (1568: 285.); *vennwk ky* (uo.); I.B.6. *kj wennek* (1586: 265.); II.B.3. *ky veotte volna* (1569: 77.); *ki üeotte uolna* (1584: 261.). 10 adat. — Jelen idejű alak 23 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik 23 adatban. Az *n* nem geminálódott 3 adatban.

vesz (**veszni**): 2 iratban 2 adat. I.A.3. *el Ne wezne* (1582: 258.); *el wezne* (1584: 260.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

vet: 2 iratban 2 adat. II.A.1. *vetetem volna* (1565: 161.). 1 adat. — I.B.1. *be wetnem* (1592: 212.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

vét: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *Vet-etem volt wolna* [!] (1577: 182.).

wet: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *wetethe wolna* (1556: 383.).

wet: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *el wetetnek* (1580: 238.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

wihet: 4 iratban 4 adat. I.B.4. *Vihethnunk* [!] (1591: 133.); II.B.1. *weghez nem uihettē uolna* (1594: 268.). 2 adat. — II.B.3. *el nē wyhette wolna* (1574: 53.); II.B.6. *el wihettek wolna* (1579: 58.). 2 adat. — Jelen idejű

alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

wiolál: 2 iratban 3 ada. I.B.3. *wiolalna* (1592: 211. 2×; 1597: 216.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

wisel: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *wysel-nem* (1572: 393.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

wisz: 5 iratban 6 adat. II.B.3. *witte wolna* (1574: 94.). 1 adat. — II.B.3. *be wytte wolna* (1574: 53.). 1 adat. — I.B.1. *el wynnem* (1569: 286.); I.B.3. *el wynne* (1588: 225.); II.B.6. *el wittek wolna* (1579: 58.). 3 adat. — II.B.3. *ky wytte wolna* (1574: 53.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

witethetik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *víghez nē witehetet uolna* (1567: 145.).

wolna: l. van.

won: 4 iratban 4 adat. I.B.1a. *ky wonnalak* (1572: 136.); I.B.3. *wonna ky* (1578: 28.). 2 adat. — II.B.6. *le wontak . . . wolna* (1579: 58.). 1 adat. — I.B.1. *megh wonnā* (1594: 141.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

Az 1292 adatot tehát 291 igető előfordulása adja. Az egyes igékre vonatkoztatott átlagszám: 3 i r a t b a n 4 a d a t.

A bemutatott 291 ige közül 172 (59,11%) fordul elő a hat igekötő valamelyikével, illetőleg többel is. Az egyes igekötők gyakorisága azonban igen különböző. Számszerű és százalékos megoszlásukat a következő táblázat szemlélteti:

Az igekötők számszerű és százalékos megoszlása

Igekötő	Az igekötők száma	Százalékszám
<i>be-</i>	9	5,23%
<i>el-</i>	36	20,93%
<i>fel-</i>	9	5,23%
<i>ki-</i>	16	9,31%
<i>le-</i>	6	3,49%
<i>meg-</i>	96	55,81%
Összesen:	172	100,00%

5. A feltételes mód jelének a tőhöz csatlakozása alapján a 912 jelen idejű alakot a következőképpen csoportosíthatjuk:

A jelen idejű alakok számszerű megoszlása a tőhöz csatlakozás alapján

	Mássalhangzós tő	Kötőhangzós tő	Magánhangzós tő	Összesen
I.A.1.	30	7	4	41
1a.	9	—	—	9
2.	2	—	—	2
3.	170	40	56	266
3a.	68	4	1	73
4.	24	4	3	31
6.	54	5	12	71
I.B.1.	58	25	4	87
1a.	1	—	—	1
2.	1	—	1	2
3.	115	56	17	188
4.	38	16	3	57
5.	1	—	—	1
6.	57	19	7	83
Összesen	628	176	108	912

A mássalhangzós tőhöz csatlakozást mutató 628 adathoz számíthatjuk a 380 múlt idejű alak *volna* elemét is.

6. A feltételes módú igealakok használata.

Feltételes módú igealak nem fordul elő 123 iratban, a vizsgált iratok 30,75%-ában. Nem lesz tanulság nélkül, ha áttekintjük e 123 irat műfajok szerinti megoszlását.

A legnagyobb számú csoportot a *z á l o g l e v é l* képviseli: 19 (15,44%), az a hivatalos műfaj, amely leginkább független a hatóságoktól, bár e 19 irat között is van egy (1574: 55.), amely Kraszna megye hatóságának hivatalos kiadványában maradt ránk. A többi 18 (1580: 47., 1562: 89., 1598: 151., 1595: 172., 1592: 174., 1581: 256., 1581: 257., 1588: 290., 1570: 294., 1581: 301., 1595: 314., 1586: 326., 1570: 345., 1590: 346., 1582: 347., 1599: 352., 1593: 363., 1592: 379.) hatósági közreműködés nélkül, legfeljebb tanúk előtt, de gyakran tanúk nélkül létrejött jogi aktust foglal írásba. — 15 irat (18,450%) *missilis levél*. Ezek közül egy (1599: 375.) a szepesi kamara levele Kövér Dorottyához, özvegy Deregnyei Gergelynéhez. A többi egyéni levél, ha egyiket-másikat hivatalos személy (Báthori országbíró, Perényi Gábor főispán, Király György váradi helyettes főkapitány stb.) írta is (1574: 10., 1594:

15., 1596: 86., 1598: 124., 1599: 156., 1592: 167., 1574: 180., 1588: 184., 1580: 203., 1564: 361., 1569: 368., 1575: 369., 1591: 390., 1573: 394.). Esetleg az 1574: 180. jelzésűt tekinthetjük bizonyos mértékig a semjéni falusi hatóság levelének. — 14 irat (12,195%) egyszerű feljegyzéseket, felsorolásokat tartalmaz. Találunk ezek között két hatósági kiadványt is (1573: 51., 1574: 52.), egy feljegyzést arról, hogy Cecey Jakab szolgabíró miről referáljon a vármegye székének (1571: 64.), oklevélfelsorolást (1578: 3.) és különféle tárgyú felsorolásokat (1572: 79., 1594: 85., 1552: 115., 1552: 118., 1580: 149., 1570: 193., 1590: 210., 1583: 259., 1585: 263., 1569: 316.). — 12 menedéklevél (9,756%) képviseli a hatóságon kívüli hivatalos írásbeliséget (1585: 63., 1562: 74., 1563: 75., 1580: 148., 1571: 154., 1588: 221., 1573: 223., 1580: 254., 1592: 267., 1597: 296., 1570: 302., 1592: 359.) — A 10 tanúkihallgatási jegyzőkönyv (8,130%) közül három hatósági kiadványként maradt ránk (1585: 11., 1572: 80., 1580: 386.), de természetesen a többi is hivatalos vagy alkalmilag megbízott személyek vették fel (1595: 17., 1577: 22., 1581: 31., 1577: 82., 1579: 152., 1559: 173., 1590: 350.). — A következő csoportba 9 (7,317%) vencionales tartozik (1575: 45., 1598: 123., 1578: 200., 1581: 303., 1589: 311., 1580: 365., 1580: 374., 1599: 380., 1584: 387.). — Nincs feltételes módú igealak 7 (5,691%) végrendeletben (1565: 126., 1557: 246., 1599: 279., 1594: 351., 1597: 392., 1588: 396., 1594: 399.). — Osztálylevél (divisionales), egyezséglevél és cserügylet írásba foglalása 5—5 (egyenként 4,065%) iratot ad (1557: 21., 1541: 282., 1591: 355., 1596: 364., 1592: 400., 1572: 33. 1573: 163., 1574: 175., 1567: 177., 1578: 281., 1597: 150., 1580: 204., 1593: 214., 1593: 215., 1588: 224.). — Magánadományozási okirat 4 van (3,252%) ebben a kategóriában (1589: 19., 1599: 171., 1596: 248., 1597: 249.). — 3—3 irat (egyenként 2,439%) képviseli a tanácsi határozatokat (1590: 110., 1597: 112., 1598: 113.), az adóslévleket, kötelezvényeket (1545: 98., 1587: 241., 1564: 315.), valamint a remissionales műfaját (1562: 190., 1552: 283., 1593: 336.). — 2—2 (egyenként 1,626%) vizsgálati egység tartozik a törvényszéki felelet (responso) (1577k.: 1., 1580k.: 5.), illetőleg a tisztújítás előtti ima (1570: 106., 1586: 109.) kategóriájába. — S végül a következő 5 irat (egyenként 0,813%) nem sorolható megnyugtatóan egyik fentebbi csoportba sem: Cecey Jakab, Kraszna megyei szolgabíró és Dancs Miklós megbízásából a dmonitiót („megkínálás”) foganatosítottak (1571: 59.); Báthori Miklós országbíró parancsolta az óvári bírának és polgároknak (1577: 164.); Homonnai Drugeth István kinyilvánítja, hogy a Szentjánosi Lajossal volt pereit „leszállítja” (megszünteti) (1571: 317.); a kassai bíró parancsára megbecsülik Mezti György házát (1599: 376.); végül Divinyi Pál és Márton felszabadítják Szőcs András nevű jobbágyukat, mert a jobbágy öccse törő rab-ságba esett (1591: 391.).

A vizsgálatba bevont 400 irat közül a legnagyobb számú csoport éppen az, amelyben feltételes módú igealak nem fordul elő. Az iménti műfaji csoportosítás azt is mutatja, hogy a missilisek nem a legtöbb vizsgálati egységet adják: a túlnyomó nagy többség hivatalos irat. Vagyis a hivatalos írásbeliséggel nem feltétlenül jár együtt ebben a korban a feltételes módú igealak gyakori használata, sőt — erre is láttunk példát — a hivatali írásbeliségnek sem feltétlen velejárója.

7. Részint a közölt táblázatok, részint a szótárszerű adatfelsorolás a vizs-

gált anyagban előforduló feltételes módú igealakoknak csaknem minden problémáját megvilágítják. Arra az igen lényeges kérdésre azonban, hogy az egyes igealakok miképpen oszlanak meg a műfajtól függően, illetőleg mondat típusok szerint, továbbá hogy szükséges-e a feltételes mód használata az illető mondatban, vagy csupán a mintául szolgáló latin formula, esetleg a latin nyelv szabályai miatt használnak-e a magyarban feltételes módot, az eddigiekből nem kapunk feleletet. Ezekre a kérdésekre elmélyült és igen részletes elemzés után lehetne válaszolni, a részletes elemzés azonban igen nagy helyet foglalna el. A mondatok tömegét kellene példaként idézni, hogy a típus megállapítását elfogadhatóvá tehessem. Most tehát kénytelen vagyok erről a rendkívül érdekes nyomozásról lemondani, csupán összefoglalóan jelzem általános jellegű megállapításaimat.

Leggyakoribb az idegenszerű használat a „Mikoron mi... összegyűltünk volna” típusú formulákban. Lényegesen kevesebb olyan esetekben, amelyekben a latin a consecutio temporum miatt használja a coniunctivus praet. imp., illetőleg praet. perf. alakjait. A példák többségében vagy nyelvünk mai szabályai szerint is kötelező a feltételes mód, vagy pedig jogi szempontból olykor igen-igen fontos értelemárnyalatot kíván vele kifejezni az irat szerkesztője (valószínűleg ilyen esetekben sem egészen függetlenül a latin mintáktól).

Befejezésül még csupán két dologra mutatnék rá. Egyik az *ikes ragozású* alakok között, másik a *tárgyas ragozás többes szám első személyű* alakok között feltűnő „szabálytalanságok” kérdése. Az első nyilvánvalóan mutatja, hogy az *ikes ragozási* rendszer megbomlóban van, a másik jelzi a *-nök, -nök* ragos alakok háttérbe szorulásának kezdetét.

Összefoglalás

1. A nyelvi jelek mennyiségi viszonyainak vizsgálata nem helyettesítheti a minőségi analízist. Vannak problémák, amelyeket mennyiségi elemzéssel meg sem lehet közelíteni. Kétségtelen viszont, hogy a nyelv működése közben a nyelvi rendszer elemei — akár a fonémák, akár a morfémák, akár a szintagmák szintjén — más-más arányban vesznek részt a közlés felépítésében. Ezeknek az arányoknak a számbavételével egzakt módon lehet jellemezni bármely nyelvi közlést, a nyelvtudományi vagy filológiai vizsgálat tárgyává tett bármely szöveget, esetleg egy nyelvjárás területén felvett bármely terjedelmű szöveggyűjteményt. Éppen ezért a mennyiségi analízis eredményeit sokkal inkább hasznosíthatjuk az úgynevezett „külső” nyelvészet problémáinak megoldására, mint az úgynevezett „belső” nyelvészet sajátos kérdéseinek vizsgálatában. Nem kell elfelejtenünk, hogy a matematikai nyelvészet egyik ágát, a nyelvi statisztikát már akkor is művelték a magyar nyelvtudományban, amikor teljes virágjában volt az újgrammatikus iskola, amikor nemcsak hogy a különféle strukturalista iskolák nem voltak meg, hanem még F. de Saussure híres *Cours*-ja sem.

Természetesen én sem kívánok megfélekedni arról, hogy a nyelvi statisztika nem azonos a matematikai nyelvészettel. Ahogy a matematika nem csupán mennyiségi viszonyokkal foglalkozik, ugyanúgy a matematikai nyelvészet sem merül ki a nyelvi jelek mennyiségi viszonyainak vizsgálatával.

2. A nyelvtudománynak az a legfontosabb és legnagyobb feladata, hogy vizsgálatának tárgyát, a nyelvet, ezt a — bármennyire elkoptatott is már ez a jelző, mégis leírom — csodálatos jelrendszert a maga valóságában megismerje és megismertesse. Ennek a feladatnak a megoldásához minden

eszközt fel lehet és fel kell használni. De arra mindenképpen vigyáznunk kell, hogy az eszköz ne váljék céllá.

3. Nem kevésbé fontos, és nem is kisebb feladata a nyelvtudománynak a nyelv és a nyelvet beszélő társadalom közötti összefüggések, kapcsolatok feltárása: a „külső” nyelvészet problémáinak megoldása. Ezt a kérdéskört nem lehet kirekeszteni a nyelvtudományból, sőt a tényleges nyelvtudományi munkában még elválasztani sem lehet a kettőt egymástól. Ha ugyanis nem a priori feltevésekre alapozzuk a nyelv természetére vonatkozó felfogásunkat, a „nyelv”-hez — bármely adott történelmi korszakban — hosszabb-rövidebb terjedelmű nyelvi nyilatkozatok, közlések elemzése alapján jutunk el. A nyelvi nyilatkozatokat pedig tartalmukban is, formájukban is külső, nem nyelvi tényezők határozzák meg. Ezeknek a külső tényezőknek és magára a nyelvre tett — sokszor felderíthetetlen — hatásuknak a vizsgálata egyfelől, másfelől a rendszerszerűség ábrázolása az éppen tanulmányozott vizsgálati egységben: ebben látom a „külső” és „belső” nyelvészet elválaszthatatlan egybekapcsoltságát. — A dialektológusnak például le kell írnia egy nyelvi részrendszert, el kell helyeznie a nyelvterület valamely pontján vagy körülhatárolt kisebb területén. A rendszerből kiütköző „szabálytalanságok” magyarázatára körül kell néznie a szomszédos területeken, meg kell állapítania a vizsgált és a szomszédos területek népességének egymással való kapcsolatát, számolnia kell valamely közeli vagy kissé távolabbi város nyelvének, illetőleg a köznyelvnek, valamint az irodalmi nyelvnek a hatásával stb. A történelmi dialektológiában s általában a történelmi nyelvtudományban is szorosan kapcsolódik egymáshoz a „külső” és „belső” nyelvészet. Az írott források nyelvtudományi értékesítése az emléekben megállapítható nyelvhasználati forma rendszerbeli meghatározásával és a nem nyelvi tényezők (az emlék műfaji jellege és keletkezési helye, az író személye, lakóhelye stb.) alapos mérlegelésével végezhető csak el.

Az ilyen természetű nyelvtudományi vizsgálatokban — éppen a vizsgálati egység nyelvi sajátságainak leírására, más vizsgálati egység nyelvi sajátsgálival való pontos összevetésére — igen fontos munkaeszköznek tartom a nyelvi statisztikát. De csak munkaeszköznek, sohasem célnak.

PAPP LÁSZLÓ

Лингвостатистические исследования

(Резюме)

Изучение количественных соотношений языковых знаков не может заменить их качественного анализа. Есть проблемы, к которым даже невозможно подходить количественным анализом. Несомненно однако, что при функционировании языка элементы его системы не в одинаковой мере участвуют в построении сообщения. С учетом разных соотношений можно точно характеризовать любое языковое высказывание, любой текст, подвергаемый лингвистическому или филологическому изучению и — быть может — собрание текстов с любым объемом, записанных на территории какого-нибудь диалекта. Именно поэтому результаты количественного анализа могут быть использованы скорее при решении проблем так называемой «внешней» лингвистики, чем при изучении своеобразных вопросов

так называемой «внутренней» лингвистики. Нельзя забывать о том, что языковая статистика, являющаяся одной из отраслей математической лингвистики, культивировалась в венгерском языкознании уже и тогда, когда школа младограмматиков была в полном расцвете, когда еще не было не только разного рода структуралистических школ, но даже и известного «Курса» Ф. де-Соссюра.

По мнению автора языковая статистика не тождественна математическому языкознанию. Как математика занимается не только количественными отношениями, так и математическая лингвистика не ограничивается изучением количественных соотношений языковых знаков.

Для решения своей задачи языкознание может и должно воспользоваться всякими средствами. Но лингвисты должны следить за тем, чтобы средство исследования не стало его целью.

Не менее важной и значительной задачей лингвистики является открытие взаимоотношений между языком и обществом: говорящим на данном языке, решение проблем «внешней» лингвистики. Круг этих вопросов нельзя не только исключить из лингвистики, но в действительной языковедческой работе даже и невозможно отделить друг от друга эти две вещи. Ибо если наше понимание природы языка основывается не на априорных предположениях, то до «языка» — в любой данный исторический период — мы доходим путем анализа большего или меньшего объема языковых высказываний, сообщений. А языковые высказывания как в своем содержании, так и в своей форме определяются внешними, не языковыми факторами. Неразрывную связь «внешней» и «внутренней» лингвистики автор видит, с одной стороны, в изучении этих внешних факторов, их часто нераскрываемого воздействия на язык, и в изображении системности изучаемой единицы — с другой стороны. В исторической диалектологии и вообще в историческом языкознании тоже тесно связаны «внешняя» и «внутренняя» лингвистика. Дать лингвистическую оценку письменным источникам можно только путем определения системного места встречающейся языковой формы, и путем основательного взвешивания неязыковых факторов (жанр и место происхождения памятника, личность и местожитительство автора, и т. п.).

В такого рода лингвистических исследованиях — именно для описания языковых особенностей изучаемой единицы, для его точного сравнения с языковыми особенностями других, подвергающихся изучению единиц — автор считает языковую статистику очень важным средством работы. Но только средством и никогда не целью.

Л. Папп

